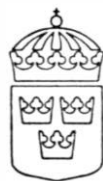

Motion till riksdagen

1988/89: Jo797

av Olof Johansson m. fl.

Miljöpolitiken

Mot.
1988/89
Jo797

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Centerns miljöpolitiska utgångspunkter	3
Global miljöstrategi	4
Icke-spridningsavtal för miljön	4
Nordisk miljölagstiftning	5
Internationell luftvård	5
Räddningsplan för östersjöstaternas miljö	6
Internationell naturvård	6
Regnskogarna	7
Lag och tillämpning	7
Koldioxidproblemet	10
Luftföroreningarna och försurningen	11
Åtgärder i industri- och energianläggningar	12
Kalkning	12
Åtgärder i kulturminnesvärden	13
Trafik och miljö	13
Anslag till försurningsåtgärder	14
Ozonskiktet	14
Havsmiljön	15
Miljögifter	16
Andra klorutsläpp	16
Tungmetaller	17
Jordbruk och miljö	17
Avfall	18
Obligatorisk ansvarsförsäkring	19
Ekonomiska styrmedel	19
Miljöavgifter	20
Miljöutbildning	21
Naturskydd	21
Naturvård i skogsbruket	21
Mark för naturvård	22
Skötsel av naturvårdsobjekt	22
Bioteknik	23
Skydd av älvar	23
Hemställan	23
Bilaga	27

Centerpartiet lägger fram en omfattande motion om miljöpolitiken. Vi har tidigare väckt en motion om biotekniken.

Miljöarbetet måste vara globalt. Miljöarbetet måste bli en viktig del av det internationella samarbetet och solidaritetsarbetet.

Centern föreslår att en internationell miljöfond byggs upp av industriländerna. Medlen ska kunna användas till skydd av regnskogarna, förebyggande åtgärder mot ökenutbredning, satsning på miljövänlig energi och teknik m. m.

Icke-spridningsavtal för miljöföroreningar ska upprättas. Länder som skriver under avtalet ska förbinda sig att inte sprida vidare de angivna miljöföroreningarna eller avfallet.

Centern föreslår en gemensam nordisk miljölagstiftning utifrån varje lands högsta ambitionsnivå.

En räddningsplan för östersjöstaterna bör utarbetas. Sverige bör ta initiativ till

- en Östersjökonferens
- förmånliga lån genom nordiska investeringsbanken
- exportkreditgarantier för miljöteknikexport
- internationella miljöteknikmässor
- handlingprogram för att begränsa tungmetallhalterna i Östersjön
- expertutbyte och forskningssamarbete

Centern föreslår att det internationella naturvårdsarbetet förstärks. Sverige måste bl. a. förbinda sig att inte bidra till en mineralexploatering av Antarktis.

Miljölagstiftningen bör ses över, skärpas och samordnas. Miljöorganisationer föreslås få rätt att överklaga miljöbeslut. En miljöombudsman och en särskild statsåklagare i miljömål bör inrättas. Rättshjälp bör utgå.

Länsstyrelsens naturvårdsenheter föreslås få 10 milj kr utöver regeringens förslag till naturvården och 4,2 milj kr till miljöskyddet.

Centerpartiet anser att det är hög tid att en genomgripande utredning görs om naturvårdsverket. Verkets organisation och verksamhet måste anpassas till den förändrade miljösituationen och de ökande kraven.

Risken för klimatförändringar, genom förhöjda koldioxidhalter förutsätter den omläggning av energipolitiken, som centern föreslagit. En miljöavgift på koldioxidutsläpp bör utarbetas.

Regeringens trafikpolitik får hård kritik. På tre år har trafikvolymen vuxit med över 15 %. Hastighet, olyckor och miljöproblem ökar. Regeringens nya trafikpolitik är redan gammal. En ny trafikpolitik måste syfta till en radikal minskning av de miljöfarliga utsläppen.

För att minska utsläppen föreslås stimulanser till utvecklande av miljövänliga motorer och drivmedel, samt kompletterande reningsteknik, effektivare kontroll och sänkning av hastigheterna från 110–100 km/tim och från 90–80 km/tim. Centern vill bl. a. miljöpröva hela det planerade vägprojektet utmed västkusten och jämföra med andra trafikalternativ.

Utsläppsavgifter för kväveoxid bör införas. Centern vill också verka för miljöavgifter på den utrikes flygtrafiken.

Åtgärderna mot försurning och luftföroreningar föreslås få ytterligare 45 milj kr för bl. a. vitaliseringskalkning av skogen.

Mot. 1988/89
Jo797

Naturvården föreslås få 25 milj kr till en särskild hagmarksersättning för att bevara flora och fauna i odlingslandskapet.

För att bevara den fjällnära skogen ska en naturvårdsgräns upprättas. Ovanför denna får endast lokalt anpassat skogsbruk bedrivas.

Centerns miljöpolitiska utgångspunkter

Hushållning med naturresurser och en god miljö skapar framtidsmöjligheter, medan en miljöskadlig utveckling undergräver framtiden. Miljöpolitiken måste ges stimulans, styrmedel och tydliga signaler för en utveckling som skapar en uthållig produktionsförmåga. Eftersom miljön är helheten måste den också ha sin givna plats i allt samhällsarbete. Centern arbetar för att skapa ett decentraliserat samhälle, som ger överblick, som hushållar med resurserna och därför använder förnybara resurser i största möjliga utsträckning.

Centerns politik är en naturresurspolitik. Energipolitiken bygger på förnybara energikällor som kraftigt minskar utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider. I ett decentraliserat samhälle är kollektivtrafiken utbyggd, långväga godstransporter går på järnväg och bilarnas motorer har förändrats eller ersatts så att de drivs med miljövänligt drivmedel, t. ex. etanol, metanol eller vegetabilisk olja. Industrin arbetar med slutna system, där avfallet blir mindre, men det som kvarstår kan återanvändas. I bistånds-, utrikes- och handelspolitiken är det centralt att främja samverkan över gränserna för att förbättra vår gemensamma miljö. Vi har i riksdagsmotioner lagt fram förslag om detta.

Centern anser att god miljö är ett centralt ekonomiskt mål. De direkta skadorna på miljön i Sverige har uppskattats till ca 60 miljarder kr per år. Det motsvarar ungefär exportintäkterna från en av våra basnäringar, skogsindustrin. För att ge en varaktig tillväxt i samhället behövs både ekonomisk och ekologisk balans. Centern anser därför att god miljö måste vara ett centralt mål för den ekonomiska politiken.

Lagar och andra rättsliga begränsningar är nödvändiga, men måste kompletteras med ekonomiska styrmedel. Vi vill bygga in miljöhänsyn i marknadsekonomin genom råvaruskatter och miljöavgifter. Ekonomiska styrmedel, avgifter och skatter, är viktiga för att i snabbare takt nå resultat på miljöområdet.

Det blir alltmer uppenbart att internationell ekonomisk utveckling och välfärd förutsätter en framsynt resurspolitik. Förslagen från Världskommissionen för Miljö och Utveckling ger en grund för att skapa en uthållig utveckling. Miljöarbetet förutsätter ett gränslöst agerande. Vi anser att en strategi för Sveriges internationella agerande måste utarbetas. Vi anser också att Sverige bör analysera hur svensk miljöpolitik står i samklang med Världskommissionens rekommendationer.

Världen står inför flera ekologiska kriser. Koldioxidutsläppen, försurning och förgiftning av vatten, ökenutbredning, avskogning och hot mot ozonskiktet riskerar att leda till svåra skador i generationer framöver.

Miljöproblemen kräver att vi alla tar ett personligt ansvar. Vi vill förbättra den politiska beslutsprocessen och beslutens kvalitet genom att förkorta avståndet mellan forskning och beslut, genom miljökonsekvensanalyser och naturresursräkenskaper, framtidsstudier och ökad tyngd för miljökunnskap och miljöengagemang.

Vi vet i dag mer än någonsin om sambanden i naturen. Vi har större kunskap än tidigare om hur olika gifter påverkar ekosystem och människa. Vi har också större ekonomiska resurser än någonsin tidigare. Vi måste ta vara på möjligheterna att bruka bättre och förbruka mindre, att göra mer av mindre.

Materiellt välstånd har skapats till priset av miljöförstöring och överexploatering av naturresurser, men det får inte förleda oss till pessimism. Framtiden måste i stället ta vara på produktionens möjligheter att vara resurseffektiv och utnyttja en miljövänlig teknik. Vi måste i stället ta vara på kunskap, engagemang, och teknik. I ett sådant samhälle skapas förutsättningar för en hållbar utveckling utifrån naturens förutsättningar och inom de gränser naturen ställer upp.

Global miljöstrategi

Mänskligheten står inför en stor utmaning. Människans ekonomi måste bringas i harmoni med naturen. För att klara detta krävs vilja, strategi och ekonomiska resurser, som ett första steg.

Centerpartiet föreslår därför att en omfattande global miljöfond inrättas. Den skall finansieras genom att industriländerna avsätter en andel av sin bruttonationalinkomst varje år. Detta bidrag bör inledningsvis till 0,1 % för att successivt byggas upp till 0,5 % inom en femårsperiod. Det skulle innebära att fonden första året tillfördes ca 100 miljarder och när den är fullt utbyggd erhåller 500 miljarder per år. Medlen skulle användas för att möta de ur global synpunkt allvarligaste miljöhoten som utplåningen av regnskog, ökenutbredningen, jordförstöringen i bergstrakter, försurningen, havsföroreningarna, risken för klimatförändringar på grund av ökande koldioxidhalt m. m. Fonden kan lämpligen administreras av FN:s miljöförhållningsprogram UNEP. Arbetet för att få till stånd en global miljöstrategi av det slag vi här föreslagit bör ha högsta prioritet i Sveriges utrikespolitik, såväl internationella organ som vid bilaterala kontakter.

Icke-spridningsavtal för miljön

De nordiska länderna måste effektivisera sitt samarbete om miljöfrågor. Vi anser att de nordiska länderna tillsammans måste arbeta för ett internationellt icke-spridningsavtal gällande miljöföroreningar. Länder som skriver under avtalet ska förbinda sig att inte sprida där angivna föroreningar utanför sina gränser, till atmosfären eller havet. De nordiska länderna måste arbeta för att stärka FN:s miljöorgan UNEP och ECE samt för att ge miljöfrågorna en central roll i övriga organ. För att komma till rätta med koldioxidproblemet behövs t. ex. en global konvention. För detta och för en skärpning av Montrealprotokollet angående ozonskiktet måste de nordiska länderna samarbeta.

De nordiska länderna måste gå längre i sina miljöambitioner än vad man hittills lyckats med. Det gäller såväl i programarbetet som i lagstiftning och konkreta åtgärder. Den nordiska miljöplanen och havsmiljöplanen som antogs 1988 var helt otillräcklig. Regeringen försöker i propositionen framställa dessa planer som en ambitionshöjning för det nordiska miljöarbetet. Riksdagen var däremot inte nöjd och gav regeringen ett tillkännagivande om detta.

Centerpartiet anser att de nordiska länderna ska harmonisera sin miljölagstiftning. I Helsingforsavtalet från 1974 anges att "de nordiska länderna ska eftersträva harmonisering av sin miljöskyddsregler i syfte att uppnå största möjliga överensstämmelse i fråga om normer och riktlinjer för utsläpp av föroreningar, användning av miljögifter och andra störningar av miljön."

Den svenska regeringen bör ta initiativ till en gemensam ramlagstiftning för miljön utifrån principen om varje lands högsta ambitionsnivå. En samordning av de nordiska reglerna skulle kunna tjäna som förebild i strävandena att på internationellt plan få ett långtgående ansvarstagande för miljön.

Internationell luftvård

Från svensk horisont kan man säga att vi får svavlet från öst och kvävet från väst. Luftföroreningsproblemen kan bara lösas genom internationella överenskommelser och åtgärder.

En internationell luftvårdsfond måste tillskapas. Det har riksdagen krävt. De östeuropeiska svavelutsläppen drabbar bl. a. Sverige hårt. Ökningar snarare än minskningar av dessa utsläpp är troliga i framtiden, och flera av dessa länder bedömer sig inte ha råd att investera i reningsanläggningar. Det räcker inte att sprida kunskap om ny teknik. Sverige måste därför aktivt medverka till att andra stater investerar i reningsteknik, övergår till miljövänligare energislag och gör energieffektiviseringar.

Vi anser att riksdagen ska slå fast, att Sverige måste ta initiativ till överläggningar med länderna inom ECE eller med en grupp av dem för att få till stånd en internationell luftvårdsfond, varifrån bidrag eller lån kan lämnas till miljöförbättrande luftvårdsinvesteringar.

Internationella försurningssekretariatet som är miljöorganisationernas organ, måste ges ökade resurser inom anslaget för åtgärder mot försurning. Sekretariatet öppnade under 1989 ett kontor i London för att söka förändra landets syn på luftföroreningar.

Nya överläggningar om internationella överenskommelser om svavel- och kväveoxidbegränsningar måste initieras. Sverige måste utifrån den vetenskapliga kunskap som finns om naturens kritiska gränser söka få till stånd en ökad ambitionsnivå bland Europas länder. Sverige har en ansvarsfull uppgift att driva dessa frågor i samband med uppföljningen av Brundtlandkommissionens rapport.

Sverige måste ta initiativ till överläggningar med den danska regeringen

om begränsningar av luftföroreningarna från Danmark och särskilt Köpenhamnsområdet, som har stor påverkan på det hårt försurningsdrabbade sydvästra Skåne.

Miljöfrågorna är viktiga också i kontakterna med Finland. Det gäller bl. a. utsläppen från Outokompo Oy som bl. a. drabbar Tornedalen. Sverige bör ta initiativ till att utvidga gränsälvskommissionens uppgifter till att också omfatta luftföroreningar.

Mot. 1988/89
Jo797

Räddningsplan för östersjöstaternas miljö

Det internationella miljöarbetet måste bli en viktig del av samarbetet mellan länder och solidaritetsarbetet. Hoten mot våra havsområden har under de senaste årtiondena blivit alltmer uppenbara. Effekterna är vittomfattande. Tillförseln av miljögifter är oroande. Algbloomning och syrebrist illustrerar tydligt behovet av åtgärder.

Sverige bör ta initiativ till en räddningsplan för Östersjön och östersjöstaternas miljö.

Situationen i flera östersjöstater är allvarlig. En stor andel av de försurande utsläppen som drabbar Sverige kommer därifrån, samtidigt som vi exporterar luftföroreningar till andra östersjöländer.

Den havsmiljökonferens som anordnas av Nordiska rådet hösten 1989 bör följas av en särskild konferens om Östersjön. De nordiska länderna bör ekonomiskt medverka till miljöförbättrande åtgärder genom förmånliga lån via den nordiska investeringsbanken, i enlighet med miljöministrarnas förslag.

Internationella miljöteknikmässor måste anordnas för att sprida kunskap om effektivaste miljöteknik. Svensk industri har här en stor kapacitet och en viktig potentiell marknad. Göteborgs kommun kommer, efter centerinitiativ, att anordna en stor miljöteknikmässa hösten 1989.

Sverige ska kunna lämna exportkreditgarantier för miljöteknikexport. De svenska exportkreditreglerna bör förändras så att de bidrar till att sprida miljöteknik till länder som inte annars skulle satsa på det.

Utrikesdepartementet måste prioritera detta och göra nödvändiga resursförstärkningar. Miljöattachéer bör utses vid strategiskt viktiga ambassader. Ambassaderna måste avdela särskild personal med miljökompetens för miljöbevakning.

Vi föreslår att naturvårdsverket får i uppdrag att utarbeta ett handlingsprogram för att begränsa tungmetallhalterna till en nivå som motsvarar de naturliga variationerna i Östersjön. Vi utvecklar detta senare i motionen.

Expertutbyte och forskningssamarbete utgör viktiga delar i en sådan räddningsplan.

Internationell naturvård

Sverige måste aktivt delta i det internationella naturvårdsarbetet genom bl. a. Världsnaturunionen. Centern har i biståndsmotionen understrukt betydelsen av samarbete med Världsnaturunionen i biståndsprojekt. Vi

föreslår bl. a. också att ett särskilt anslag införs för miljövårdsinsatser i biståndet.

Mot. 1988/89
Jo797

Antarktis är det enda större område som ännu inte utsatts för mänskliga ingrepp i någon större omfattning. I Brundtlandkommissionens rapport uppmanas länderna till internationellt samarbete för att skydda Antarktis. Sverige blev under det gångna året konsultativ medlem i enlighet med Antarktisfördraget och undertecknade mineralkonventionen. Sverige deltar med en expedition i forskningsarbetet på Antarktis. Vi anser det viktigt att Sverige klargör att vi inte kommer att medverka till en exploatering genom mineralutvinning. Vi anser också att Sverige bör ta initiativ, genom FN:s miljöorgan UNEP, för att få Antarktis förklarad som internationell naturpark.

Regnskogarna

Skövlingen av regnskogarna är en vårt tids tragedier. Den tropiska regnskogen förstörs fortare än någon annan naturtyp på jorden. Mellan 40 och 50% av världens växt- och djurarter lever i dessa skogar. Av alla de nyttigheter som finns har människan bara undersökt ca en tiondel av dessa. Regnskogarna måste bevaras. Centerpartiets förslag om resurser till en internationell miljöfond kan bli ett verksamt instrument i arbetet med att rädda de tropiska regnskogarna. Några andra exempel på vad Sverige kan göra är:

- ge svenska biståndsinatser ökad miljöinriktning
- genom ökade internationella kontakter bidra till en positiv attityd till en biologisk mångfald
- driva miljöaspekterna i Världsbanken, de regionala bankerna, och FAO
- medverka och stödja forskningsprojekt och kunskapsöverföring
- förmå svenska företag att inte medverka i skövlingen.

Lag och tillämpning

De allvarligaste miljöskadorna är de som ger långvariga ekologiska störningar eller ärftliga skador på djur och människor. All mänsklig verksamhet påverkar naturen. Men den påverkan får aldrig bli större än vad naturen tål. Hänsyn måste också tas till särskilt känsliga områden. För att ge verkligt innehåll åt denna utgångspunkt bör miljökvalitetsnormer utarbetas som anger gränsvärden för acceptabel påverkan av ekosystemen. Gränsvärdena kan grundas på följande synsätt:

- I. Naturfrämmande ämnen som är eller kan befaras vara långlivade, som t. ex. organiska klorföreningar. Dessa bör över huvud taget inte spridas i miljön. Det enda acceptabla gränsvärdet är alltså 0.
- II. Tungmetaller och andra sällsynta grundämnen är inte naturfrämmande men kan i onaturliga koncentrationer orsaka bestående eller långvariga skador i miljön, koldioxid och naturliga gaser med växthuseffekt likaså. Halterna i miljön bör hållas inom de naturliga variationerna.
- III. Alla övriga ämnen. Dessa får inte öka mer än vad naturen förmår bryta ned eller kan tolerera.

Centern anser, att miljölagstiftningen skall ses över för att ge ett mer heltäckande skydd för miljön. Alla lagar och verksamheter måste syfta till en utveckling, där vi utgår från naturens förutsättningar, vad naturen tål. De olika miljölagarna, naturresurslagen, miljöskyddslagen, naturvårdslagen, lagen om kemiska varor, plan- och bygglagen är sinsemellan inte samordnade. Miljöskyddslagen bör omarbetas utifrån de miljökriterier som vi ovan angett. Vi anser att miljöarbetet måste prioriteras utifrån detta synsätt.

Sedan miljöskyddslagens tillkomst för nära 20 år sedan har 90 fällande domar avkunnats. Den genomsnittliga påföljden har varit 35 dagsböter. Dagsböter är en vanlig påföljd för lindrigare brott som t. ex. snatteri. Av den tillgängliga statistiken skulle man kunna tro att överträdelser mot miljöskyddslagen är ovanliga och regelmässigt av lindrig art. Men av de avkunnade fällande domarna framgår att företagen ofta under lång tid och upprepade gånger orsakat skadliga utsläpp till mark, vatten och luft. Riksdagen har vid upprepade tillfällen uttalat att brott mot miljöskyddslagen är allvarliga. Senast under förra riksmötet beslutade riksdagen om ändringar i påföljdsreglerna för miljöbrott som träder i kraft den 1 juli i år. Men enligt vår uppfattning är detta inte tillräckligt. Bl. a. behövs mera skärpt syn på miljöbrotten i påföljdshänseende — det ska vara kännbart för den skyldige att förstöra miljön — och vidare är det nödvändigt med större möjligheter till differentiering vid bedömningen av överträdelser mot miljöskyddslagstiftningen. Vi anser att påföljdssystemet bör ses över vid revideringen av lagstiftningen på miljöområdet.

För att verifiera eller vederlägga en misstanke om miljöbrott krävs ofta komplicerade och tekniskt avancerade undersökningar. Förundersökningsledaren måste ha ingående kunskaper i miljöfrågor. När det gäller andra komplicerade områden har tillsatts en speciell åklagare för att leda förundersökningen och föra talan i domstol. Vi anser att särskild statsåklagare bör utses för miljöbrott.

I det dagliga arbetet med att utreda och beivra miljöbrott har det visat sig vara svårt för åklagaren att fastställa vem som ansvarat för en viss miljöförstörande åtgärd. Ansvarsförhållandena inom det misstänkta företaget är ofta inte helt klara och sådana oklarheter måste undanröjas. Vi anser därför att miljöskyddslagen bör kompletteras med en bestämmelse med innebörden att en särskild miljöansvarig ska utses på varje företag som sysslar med miljöfarlig verksamhet i sådan omfattning att koncessionsnämnden utfärdat anvisningar för driften av företaget.

För att förbättra möjligheterna att bedöma en planerad miljöfarlig verksamhet infördes 1981 i miljöskyddslagen skyldighet för sökande i ett tillståndsärende att lämna en beskrivning av miljöeffekterna av verksamheten. Detta krav har sedan inte utnyttjats av myndigheterna annat än i undantagsfall. Vi vill nu vidga kravet till att den sökande ska redovisa alternativa lösningar i miljökonsekvensbeskrivningarna enligt lagens 13 §. En miljökonsekvensbeskrivning bör i skälig omfattning redovisa de direkta och indirekta miljöeffekter som projektet kan medföra, redovisa alternativa handlingsätt och miljöeffekter av sådana, samt alternativet om

åtgärden inte vidtas (nollalternativ). Prövning av vägprojekt anser vi ska prövas enligt miljöskyddslagen, inte som i dag enligt väglagen.

Det är nödvändigt att se över tillståndsgivningen. Tillståndskraven måste skärpas så att fler ämnen görs tillståndspliktiga och hårdare krav sätts vad gäller utsläppsgränser. Gamla tillstånd måste ses över och högre krav ställas även på dem, för att ta vara på den tekniska utvecklingen och den skärpta miljösynen. Detta bör ges regeringen till känna.

Koncessionsnämnden liksom vattendomstolen behöver tillföras i stort sett ekologisk kompetens. Vi anser därför att det är nödvändigt att se över koncessionsnämndens sammansättning.

Vid prövning i koncessionsnämnden ges möjlighet för sakägare och intresserade att föra fram sina synpunkter. Miljöskyddslagen ger möjligheter till förhandling. Det finns ingen formell skillnad mellan koncessionsnämndens möjligheter och länsstyrelsens, men det finns en reell. Länsstyrelsen tillämpar inte denna förhandlingsmöjlighet medan koncessionsnämnden gör det. Vi anser att öppenheten också ska omfatta länsstyrelsernas prövning, då det är av allmänt intresse.

Vi anser att det är viktigt att stärka naturvårdsenheternas ställning. Vi anser därför att miljö- och naturvårdsfrågorna bör handläggas av en särskild naturvårdsstyrelse inom länsstyrelsen.

Såväl länsstyrelsernas naturvårdsenheter som kommunernas miljö- och hälsoskyddsförvaltningar har brist på resurser, både personella och tekniska. Regeringens förslag till förstärkning av organisationen för tillsyn enligt miljöskyddslagen är otillräcklig. Vi föreslår att 4,2 miljoner kronor ytterligare anslås för kommande budgetår till förstärkning av den statliga tillsynen av miljöskyddet. Länsstyrelsens miljöskyddsarbete förstärks med totalt 40 milj. kr för budgetåret 1988/89.

I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet byggdes mycket av den svenska miljöadministrationen upp. Naturvårdsverket inrättades 1967. Verket skulle vara en central förvaltningsmyndighet för naturvård, däri inbegripet vattenvård, luftvård och renhållning, samt rörligt friluftsliv. Verkets forskningsavdelning bedriver forskning och fördelar medel för forskning. Verket har naturligtvis genomgått förändringar, men än mer har miljösituationen och kraven på en central myndighet blivit förändrad. Vi anser att det är hög tid att göra en genomgripande utredning av naturvårdsverket både vad gäller uppgifter och organisation, för att anpassa den till dagens krav och framtida krav.

Vi anser att kontrollprogrammen bör ses över. Även om företagens egenkontroll utgör grunden i kontrollverksamheten måste myndigheten fortlöpande följa efterlevnaden av tillstånden. Särskilda resurser måste tillföras för att utnyttja bästa möjliga kontrollteknik, som t. ex. Opolis för luftföroreningar. Vi anser att i kontrollprogrammen måste prioriteras mätningar och analyser av ämnen och föreningar som ger de allvarligaste effekterna på miljön. Miljöskyddsförordningens 7 § måste ändras så att möjlighet ges för myndigheterna att prioritera ärendena utifrån miljöeffekt.

För att förbättra kontrollen ska varje företag som hanterar miljöfarliga ämnen upprätta en miljöbudget över hur ämnena hanteras i den egna

verksamheten och var de slutligen hamnar. Budgeten ska vara till hjälp för såväl det egna företaget som berörd tillsynsmyndighet.

Mot. 1988/89
Jo797

Det är angeläget att miljökunskandet och engagemanget i miljöorganisationerna tas till vara. Vi anser därför att miljöorganisationer som uppfyller vissa kriterier ska ha rätt att överklaga beslut om tillstånd och sådana frågor som avses i 8 a § andra och tredje stycket. För att ge erforderlig stadga åt systemet bör regeringen fastställa vilka organisationer som ska få talerätt. I dag finns redan rätt till överklagande för kommuner och lokala arbetstagarorganisationer.

En miljöombudsman bör tillsättas. Miljöombudsmannen bör hjälpa allmänheten i miljösmål. Miljöombudsmannen ska ges möjlighet att föra talan i domstolar och ge rekommendationer till myndigheter.

En viktig princip är att garantera alla medborgare likhet inför lagen. Rätten till juridiskt biträde är således väsentlig för att uppfylla denna rättsprincip. När frågan om enskilt anspråk stödjer sig på miljöskyddslagen eller miljöskadelagen utgår f. n. inte rättshjälp. Centern har tidigare påtalat att kostnaderna för den enskilde kan bli omfattande. Vi anser därför att rättshjälp i miljösmål bör återinföras, i enlighet med den sk Heurgrenska utredningens förslag till ändring av 8 § rättshjälplagen.

Koldioxidproblemet

Konsekvenserna av en koldioxidhöjning kan bli omfattande. Forskare har länge klassat koldioxidökningen som den största miljöförändringen, förutom av effekterna av krig och kärnvapensprängningar. Hotet om stora klimatförändringar, genom en förhöjd koldioxidhalt, har emellertid inte lett till någon omprövning av energipolitiken. Jordens klimat påverkas av förbränningen av fossila bränslen, liksom av den omfattande skogsskövlingen i tropikerna. De fossila bränslen som bildats under hundratals miljoner år förbränns nu i snabb takt. Kolet i de fossila bränslena bildar koldioxid, som släpper igenom solljuset, men hindrar värmestrålningen från att stråla tillbaka mot rymden. Det kallas även drivhuseffekten.

Om de befarade temperaturhöjningarna, till följd av ökad koldioxidhalt i luften skulle inträffa, kan effekten bli såväl ökad ökenutbredning som att havsnivån stiger när isarna vid polerna smälter och att havsytan därigenom stiger. Det är svårt att exakt förutse vilka effekterna blir. Förändringarna kommer att påverka flora och fauna. Jordbruk och skogsbruk kommer att få radikalt förändrade villkor. Detta kommer att innebära allvarliga försörjningsmässiga och politiska konsekvenser.

För Norden tros en ökad koldioxidhalt få mer drastiska konsekvenser än för jorden som helhet. Värmehöjningen är f. n. beräknad till 0,3 grader per tioårsperiod. En fördubblad koldioxidhalt kan höja temperaturen på våra breddgrader med 4–5° om ca 50 år. Vintertemperaturen väntas öka mer än sommartemperaturen. Nederbörden väntas öka med 15–40 procent. Växtbetingelserna kommer dramatiskt att förändras.

Växthuseffekten orsakas inte bara av koldioxid utan också av en rad andra gaser, som metan, dikväveoxid och freon. Freoner står t. ex. för ca

15% av den beräknade uppvärmningen. Användningen av freoner minskar, men inte i den takt som är nödvändig.

För koldioxiden gäller främst användningen av fossila bränslen. Det är hög tid att energipolitiken förändras. Användningen av fossila bränslen måste drastiskt minskas och ersättas med bl. a. bioenergi. Regeringen fick förra året riksdagens uppdrag att klarlägga energianvändningens effekter på koldioxidhalten och utarbeta ett program för att minska utsläppen till vad naturen tål. Som ett första steg skulle koldioxidhalterna inte tillåtas öka. Den internationellt erkände professor Henning Rodhe bedömde att Sverige bör minska koldioxidhalten med 85%. Regeringen bör redovisa vilka åtgärder man vidtagit med anledning av riksdagens beslut.

För att åstadkomma en sådan omläggning av energipolitiken föreslår vi att ekonomiska styrmedel används. Vi föreslår att en miljöavgift tas ut på koldioxidutsläpp från industri- och energianläggningar, samt från trafiken. Tillsammans med en omfördelning av energibeskattningen, skulle den verksamt kunna bidra till att driva på utvecklingen av ny teknik. Centern har i riksdagen lagt fram en förnyelseplan för energianvändningen som är en förutsättning för minskade utsläpp av koldioxid. Kärnkraften är inget alternativ till fossilbränslen. Nu kända urantillgångar motsvarar endast fyra års fossilförbrukning.

Koldioxidproblemet kan endast lösas internationellt. Fyra forskare från fyra olika världsdelar presenterade förra året en långsiktig global energistrategi som är förenlig med fortsatt ekonomisk utveckling, utan att öka världens totala energiförbrukning och därmed sammanhängande problem. Centerpartiet har i annat sammanhang föreslagit att regeringen verkar för att en global energistrategi utarbetas inom FN och att resurser omfördelas till förmån för förnybara energikällor, effektivisering och hushållning. Vi vill erinra om att den internationella miljöfond vi föreslagit kommer att skapa resurser för sådana åtgärder.

Luftföroreningarna och försurningen

Luftföroreningarna beräknas varje år innebära en värdeförlust för skogsägarna i södra Sverige med drygt 200 milj kr. En uppskattning tyder på att den svenska skogsnäringen i sin helhet har förlorat miljardbelopp under 80-talet på grund av skogsskadorna. De försurande luftföroreningarna drabbar vatten, mark, skog, växter och djur samt människors hälsa och vårt kulturarv. Luftföroreningarna är ett akut och omfattande miljöproblem. Åtgärderna mot försurningen kan därför inte avstanna förrän luftföroreningarna har begränsats till vad naturen tål.

Dagens internationella målsättningar för att begränsa utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider är helt otillräckliga. De senaste vetenskapliga rönen visar att naturens toleransgränser innebär att Europas utsläpp av svaveldioxid måste minska med 90 procent och för kväveoxidutsläppen med 75 procent om skador på de mest känsliga ekosystemen ska kunna undvikas. Även med en 80-procentig reduktion bedöms ca 3000 sjöar i Sverige förbli försurade.

För att uppnå de nödvändiga utsläppsminskningarna måste hårda utsläppsnormer införas för både industrier och fordon, energiförbrukningen måste minskas genom effektivisering och sparande, användningen av alternativa energikällor ökas och transportsystemen förändras.

Under förutsättning att industrins processutsläpp halveras skulle exempelvis följande krav, om de införs i Europa, kunna åstadkomma en 80-procentig minskning av utsläppen:

- 0,15 procent högsta tillåtna svavelhalt i lätt eldningsolja, i Sverige gäller 0,2 procent,
- 0,2 procent högsta tillåtna svavelhalt i tung eldningsolja, regeringen föreslår en sänkning till 0,8 procent,
- 0,03 g svavel per megajoule bränsle vid koleldning, i Sverige gäller 0,05–0,17 g svavel per megajoule.

Centern anser att målet för det svenska arbetet måste vara att begränsa svaveldioxidutsläppen med 90 procent och kväveoxidutsläppen och kolväten med 75 procent.

Åtgärder i industri- och energianläggningar

Avsvavlingskapaciteten måste byggas ut. På så sätt skulle 30 000 ton svavel kunna tas bort vid effektivare avsvavling av tjocka och tunna eldningsoljor och dieselbrännoljor. Målet bör vara att skapa kapacitet för att sänka svavelhalten i tunga eldningsoljor till 0,2 procent och tunna eldningsoljor till 0,15 procent.

Utredningen om ekonomiska styrmedel avser att komma med ett första betänkande 1989. Vi anser att förslagen måste omfatta såväl utsläpp från olja som kol. I avvaktan på utredningsförslaget föreslår vi att en miljöavgift med 30 000 kr per ton svaveldioxid införs för kommande budgetår. Avgiften motsvarar 30 kr/0,1 % svavelhalt. En del av dessa medel anser vi bör användas till miljöteknisk utveckling.

Regeringen bör stimulera utnyttjande av effektiv reningsteknik som låg-NOx-brännare (minskar kväveoxidutsläppen med ca 50 %), absorbenter vid förbränning av sten- och brunkol (minskar svavelutsläppen med 40–60 %), fluidiserad bädd (minskar svavelutsläppen med 90 %) och rökgasnitriifikation (minskar kväveoxidutsläppen med 80 %).

Förbättrad tillsyn av anläggningarna, genom bl. a. utbildning av tillsynspersonal är en annan viktig åtgärd.

Kalkning

Det sura nedfallet har lett till att många växtnäringssämnen har lakats ut ur marken. Därmed hotas markens långsiktiga produktionsförmåga. Kalkningsbehovet är stort. Det gäller t.ex. kalkning av försurade brunnar. Naturvårdsverket har föreslagit att en försöksverksamhet genomförs med en kombination av kalknings- och vitaliseringsinsatser, samt skogsbruksåtgärder. Vi anser att det är angeläget att dessa åtgärder kommer till stånd och föreslår att 15 milj kr anslås för detta ändamål i ett första steg från anslaget åtgärder mot försurning och luftföroreningar.

Luftföroreningarna har förödande effekter på byggnader, monument och kulturföremål, såväl i stad som på landsbygden. I dag står europeiska kulturminnesmärken inför ett hot som anses större än t.o.m. de krig som förrött delar av Europa. Det är nödvändigt att rädda vårt kulturarv.

Vårt förslag om internationell luftvårdsfond kommer att kunna ge ytterligare resurser till miljöåtgärder i kulturminnesvården.

Trafik och miljö

Bilavgaserna står för en stor andel av koldioxidutsläppen, kolvätena och kväveoxidutsläppen. Utsläppen av kväveoxider i Sverige har nästan tredubblats sedan mitten av 1950-talet. Det beror framför allt på att bilarna ökat i antal. Bilavgaserna bidrar dessutom till bildandet av det marknära ozonet, bly, koloxid och sotpartiklar. Bilavgaserna ger både skador på miljö och hälsa. De är en viktig orsak till städernas miljöproblem. Enligt OECD är Stockholm en av de städer som genomgår den snabbaste miljöförsämringen i Europa. Storstäder som Stockholm kan inte bygga upp sin trafikstruktur på bilismen utan att allvarliga miljö- och hälsoproblem uppstår.

Vätrafikens fortsätter att öka. På tre år har trafikvolymen vuxit med mer än 15%. Samtidigt ökar hastigheterna. Jämsides med detta blir olyckorna svårare och miljöproblemen värre. Det är en oacceptabel utveckling.

Trafikpolitiken missköts av den socialdemokratiska regeringen på ett lika allvarligt sätt som energipolitiken. Regeringens nya trafikpolitik är redan gammal. En ny trafikpolitik måste syfta till en radikal minskning av trafikens miljöskador, till minskade olyckor och bättre resurshushållning.

Åtgärder som skapar alternativ

utbyggnad av kollektivtrafiken
40 miljarder till järnvägar (c)
utbyggnad av kombitrafik

Åtgärder som

begränsar utsläppen

utveckla miljövänliga motorer
utnyttja miljövänliga drivmedel
införande av reningsteknik
effektivare kontroll, ex. bilprovning
hastighetssänkning

Centern har i en trafikpolitisk motion lagt fram förslag till en sådan politik. Vi tar därför här bara upp särskilda miljöåtgärder.

Före utbyggnad av olika transportalternativ måste enligt vår mening miljökonsekvensbeskrivningar göras i enlighet med miljöskyddslagen. Sådana aktuella objekt är motorvägar och eventuell broförbindelse över Öresund. Västra Sverige är särskilt illa drabbat av försurningen och därför är det angeläget att beslutade men ej igångsatta vägprojekt bör omfattas av denna prövning. I prövningen bör ingå att jämföra effekterna av förbättringar av andra trafikalternativ.

Vi vill att samhället ska stimulera utvecklande av miljövänliga motorer

och miljövänliga drivmedel, som etanol och rapsolja, och införa skattebefrielse för dessa drivmedel. Alla bilar som uppfyller bestämda krav på bränsleförbrukning, miljövänlighet och anpassning till förnybara bränslen ska få nybilsrabatt på t.ex. 10% genom reducering av accis och/eller moms.

Trafikproblemen i de större tätorterna måste begränsas genom insatser för att minska trafikintensiteten, genom satsningar på kollektivtrafik och trafikreglering samt bilfria citykärnor. Kommunerna ska kunna införa bilförbud vid höga halter av avgaser, miljöavgifter på privatbilism eller infartsavgifter i särskilt belastade tätorter.

Vi vill införa skärpta avgasreningskrav för lätta lastbilar och bussar fr. o. m. 1990 års modeller och för tunga fordon fr. o. m. 1992 års modeller. Avgasrening för dessa fordon finns redan såväl i USA som Canada. Det finns ej anledning att avvakta längre. Om problem med leverenser skulle uppstå kan temporära dispenser medges i kombination med en miljöavgift för förorenande fordon. Stimulanser bör utgå till kompletterande reningsutrustning eller byte av motorer i lastbilar och bussar. De medel som regeringen anvisat för stimulanser för inköp av lastfordon med katalytisk rening bör bl. a. användas till detta.

Riksdagen har, efter centerinitiativ, beslutat om stimulanser för kompletterande reningsteknik. De ca 700000 bilar som körs på blyfri bensen kan på detta sätt minska sina kväveutsläpp med 70%. Kompletterande reningsutrustning kan också införas på bilar som körs med blyad bensen.

Eftersom regeringen har dröjt så länge med åtgärder kommer huvuddelen av bilparken att sakna effektiv rening ännu under lång tid. Vi anser att åtgärder måste vidtas för att åstadkomma en omedelbar minskning av utsläppen. De förorenande utsläppen från biltrafiken har ett tydligt samband med hastigheten. Vi föreslår att riksdagen beslutar om en temporär sänkning av hastighetsgränserna till 100 respektive 80 km/tim. Undantag bör göras för de minst försurningsdrabbade Norrlandslänen. Övervakningen av hur hastighetsgränserna hålls måste skärpas.

Utredningen om ekonomiska styrmedel bör utarbeta förslag till utsläppsavgifter för kväveoxid och koldioxid.

Regeringen bör ta initiativ till en miljöavgift också på utrikesflyget för att begränsa utsläppen av kväveoxider och kolväten.

Anslag till försurningsåtgärder

Vi föreslår att ytterligare 45 milj kr anslås, dvs. 210 milj kr för åtgärder mot luftföroreningar och försurning.

Ozonskiktet

Uttunnningen av ozonskiktet över Antarktis var under 1987 den största som uppmätts. Under oktober månad hade 50% av den normala ozonmängden försvunnit. Sedan 60-talets slut har en generell minskning skett över hela norra halvklotet. Under vintermånaderna har minskningen varit upp till 9%. Omfattande internationella undersökningar pågår för närva-

rande. Det är emellertid helt klart att ozonproblemet har övergått från att vara en teoretisk framtida risk till att bli ett aktuellt och i högsta grad påtagligt miljöproblem med globala dimensioner. Det är därför självklart att utsläppen av freoner och liknande ämnen måste minskas drastiskt. Vi använder här freoner som ett samlingsnamn för dessa ämnen. Även med mycket långtgående restriktioner kommer ozonuttuningen att fortsätta att förvärras under flera årtionden framöver.

Den centerledda regeringen förbjöd år 1979 freon som drivmedel i sprejförpackningar. Initiativ togs år 1981 till en internationell konvention om ozonskiktet. Sedan 1983 har centern i riksdagen krävt ett särskilt åtgärdsprogram för att minska freonanvändningen. Riksdagen har beslutat om avveckling av freonanvändningen.

Företagen har nu insett att freonanvändningen utgör ett hot mot ozonskiktet. En snabb utveckling av alternativ till CFC sker nu. Till de prioriterade områdena måste vara att utveckla system för uppsamling av freon som används i dag. Ett pantsystem bör övervägas.

Regeringen vidtar inga åtgärder mot import av produkter som innehåller freon. Förbud mot sådan import måste införas samtidigt som tidsgränserna för freonanvändningen löper ut.

Sveriges beslut att förbjuda freon kommer att stimulera fram en teknisk utveckling som också kommer andra länder till godo. Det är viktigt att regeringen utnyttjar dessa möjligheter till skärpningar av såväl den internationella som den nordiska handlingsplanen så att freonanvändningen får en global avveckling.

Havsmiljön

Föroreningssituationen i haven är allvarlig. Utsläppen av klorföreningar och tungmetaller måste upphöra och kväveutsläppen kraftigt begränsas. Havet är en resurs och dess många möjligheter ska tas till vara – inte förrödas, som i dag sker.

Situationen i framför allt det kustnära havet blev akut under sommaren. Regeringen utlovade resurser och insatser. Den förstärkning som gjordes under hösten visade sig vara av engångskaraktär. I budgetpropositionen föreslås en marginell ökning av åtgärderna till havsföroreningarna med 1,5 milj kr. Vi vill här erinra om de förslag till åtgärder mot olika typer av havsföroreningar som vi lade fram hösten 1988.

Naturvårdsverkets marina kommitté har begärt en kraftig ökning av forskningen kring de storskaliga miljöeffekterna i Östersjön och Västerhavet. Kommittén begär en satsning på 30 milj kr per år i fem år. Inriktningen på programförslaget är en avvägning mellan nödvändig grundforskning och mera riktade undersökningar. Forskningen ska också bilda underlag i det internationella arbetet. Liknande forskningsatsningar har redan bifallits i Västtyskland och Storbritannien. Marin forskning och övervakning sker på flera områden som SMHI. Vi anser att 30 milj kr bör anslås till forskningsinsatser som fördelas av naturvårdsverket och SMHI.

Så länge stabila organiska miljögifter släpps ut direkt eller indirekt kommer ett långsiktigt miljöhot att kvarstå för våra hav. En åtgärdsstrategi måste därför utgå från att eliminera tillförseln av sådana naturfrämmande ämnen. Det är angeläget att dessa miljögifter prioriteras i såväl det nationella som det internationella arbetet.

Varje år släpper den svenska skogsindustrin ut stora mängder klorerade föreningar, i vattendrag och utmed kusten. Utsläppen av klorföreningar ger skador på sjöarnas och havens ekosystem. Dioxiner bildas i och med blekningsprocessen. Spridningen sker i samband med utsläpp till luft och vatten, men också via den färdiga produkten vid användning och förbränning. Riksdagen begärde 1988 att regeringen skulle vidta åtgärder som gjorde att dioxinutsläppen upphörde.

Såväl konsumenternas intresse av miljövänliga pappersprodukter som en ökad medvetenhet inom skogsindustrin har gjort att utsläppen på tio år har halverats från 27 000 ton/år TOCL till för närvarande ca 14 000 ton/år.

Regeringen föreslår att utsläppen av organiskt bundet klor bör minskas till 1,5 per ton klorblekt massa. Åtgärden bör ha påbörjats före utgången av år 1992, anser regeringen. Målet angav regeringen "bör vara att på sikt i stort sett eliminera utsläppen av klorerat organiskt material". Regeringen har därefter insett att utvecklingen hade sprungit ifrån dem och gav naturvårdsverket i uppdrag att utreda en avveckling av klorutsläppen. Vi anser att utsläppen av klorerade föreningar bör i stort sett kunna vara avvecklade till 1995. Gällande tillstånd för massaindustrin måste omprövas och starkare krav ställas så att en övergång till miljövänliga teknik forceras.

Vi anser att en miljöavgift på organiska klorföreningar bör tas ut med 50 kr per kg organiskt bundet klor för att stimulera en miljövänlig utveckling, enligt AOX- metoden.

Sverige bör också ta fram en mönsteranläggning i Vallvik med slutna processer. Det skulle vara styrka i såväl det nationella som internationella arbetet.

Det finns nu god tillgång till miljövänligt papper som uppfyller rimliga vithetskrav. I många fall är blekningen onödig. Hushållspapper fungerar lika väl vare sig de är blekta eller ej. Konsumenterna har genom sina val möjlighet att påverka så att efterfrågan på blekt papper blir begränsad.

Vi anser att kommuner och myndigheter bör övergå till att använda miljövänligt papper. Centern har för övrigt i en skrivelse till riksdagen påpekat att riksdagen bör övergå till miljövänligt papper. Vi förväntar oss en redovisning av vidtagna åtgärder.

Andra klorutsläpp

Samtidigt som kloranvändningen minskar inom cellulosaindustrin ökar den vid tillverkning av PVC-plast. En mycket stor användare är kärnkraftverken. Enbart Ringhals kärnkraftverk släpper ut 20 000 ton natriumhypoklorit. Insatserna för att begränsa klorutsläppen måste omfatta all klor-

användning. Vi anser att regeringen snarast bör vidta åtgärder för att klorutsläppen från kärnkraftverken omedelbart ska upphöra.

Mot. 1988/89
Jo797

För PVC-produkter finns i de flesta fall miljövänligare alternativ. Vi föreslår i en särskild motion om avfallshanteringen en avveckling av dessa.

Tungmetaller

De metaller som tillförs haven samlas till slut i sedimenten, med undantag av arsenik. Den totala tillförseln av vissa metaller till Östersjön framgår av bilaga I.

Tillförseln av kadmium är t. e. x. 140 ton/år. De svenska utsläppen är 7,5 ton/år, varav en del av dem hamnar i Östersjön.

Regeringen föreslår att de svenska punktutsläppen av metaller halveras. Detta kommer enbart att påverka miljön lokalt. Men den kommer knappast alls att minska metalltillförseln till Östersjön i stort.

Metallbelastningen måste reduceras till samma storleksordning som den naturliga påverkan. Kadmiumhalterna i sedimenten är förhöjda med mer än 10 gånger. Om man ska reducera kadmiumhalten till naturlig nivå ska den totala tillförseln minskas från 140 ton/år till 14 ton/år. Att halvera de svenska utsläppen från 7,5 till 3,5 ton/år hjälper då inte mycket.

På 1960-talet var höga halter av kvicksilver en larmklocka. Totalt rörde det sig om några hundra områden som var aktuella för svartlistning. Sedan dess har framsteg gjorts vad gäller att begränsa utsläppen av kvicksilver till vatten. I dagsläget har vi dock tusentals sjöar där rovfiskens halter av kvicksilver (metyl) överstiger gränsvärdena. Ofta är det små näringsfattiga skogssjöar utan lokala utsläpp. De lokala utsläppen har minskat men ersatts med en geografiskt större påverkan av diffusa utsläpp.

Naturvårdsverket måste ges i uppdrag att utarbeta ett program för begränsning av metallhalter till den naturliga variationen.

Jordbruk och miljö

Jordbruket kan hjälpa till att lösa miljöproblem i andra delar av samhället. En ökad användning av alternativa grödor skulle kunna ge råvaror som kan ersätta fossila bränslen. En produktion av energigrödor och råvaror till massaindustrin och den kemiska industrin, skulle få många positiva effekter på miljön.

Vi anser att all brukningsvärd åkermark ska brukas och användas för livsmedelsproduktion, till att producera energiresurser och råvaror till industrin. Jordbruket måste också ta sitt ansvar för de miljöproblem som näringen bidrar till. Minskad användning av miljöskadliga kemikalier i jordbruket är ett mål i sig. Den statliga jordbrukspolitiken måste främja denna utveckling.

Jordbruket är ett av de få områden där det idag används miljöavgifter. Användningen av kemikalier och handelsgödsel inom jordbruket är avgiftsbelagd. Vi anser att dessa avgifter ska användas till miljöförbättrande åtgärder, ny teknik, omställningsstöd för nya grödor och stöd för avsättning av nya produkter.

Växtföljder på åkermarken och spridning av stallgödsel har med ökande produktionskrav fått en allt större betydelse för växtnäringssläckage från jordbruket. Sambandet mellan växtodling och djurhållning måste bibehållas. Stallgödseln ska utnyttjas som den resurs den är och inte vara ett kvittblivningsproblem. En effektivare stallgödselanvändning ger också ett minskat behov av handelsgödsel. Därigenom minskar den totala användningen av kväve och därmed också risken för växtnäringssläckage. Åkermarken måste hållas bevuxen under en större del av året för att motverka läckage. Det måste skapas alternativa möjligheter för att skapa avsättning för dessa grödor.

Igenplantering av åkermark och igenväxning av hagar och ängar utgör ett hot mot kulturlandskapet. Landskapet måste hållas öppet. De naturliga variationerna måste bibehållas och utvecklas för att värna mångfalden i växt- och djurlivet. Dagens jordbrukspolitik måste ges ett miljömål med denna utgångspunkt. Centern har i en annan motion lagt fram förslag om detta.

Avfall

Med industrisamhällets utveckling minskar det återbruk och den återvinning som i århundraden varit en naturlig del av vardagen för de flesta hushåll. Stora system minskar möjligheterna för hushåll att hantera vissa avfallstyper. Ett exempel är det organiska avfallet i hushållsavloppen, som efter förorening med kadmium eller andra tungmetaller, bl. a. från industrin, blir olämpligt att återföra till åkrarna som rötslam.

Avfallsfrågan håller på att växa det moderna samhället över huvudet. Den samlade mängden industriavfall har beräknats till 4,5 milj ton. I det ingår då inte restprodukter från gruvor, mineralberedning och jordbruk. Byggnads- och rivningsverksamhet liksom reningsverk ger också upphov till stora volymer avfall. Det miljöfarliga avfallet uppgår till 0,5 milj ton. Varje år lämnar varje svensk ca 300 kg hushållsavfall. Den totala mängden uppgår till ca 2,5 milj ton. I t. ex. Stockholm behövs en ny medelstor soptipp vartannat år.

Det finns anledning vara starkt kritisk mot att regeringen ännu inte har lagt fram något förslag till en ny avfallspolitik, trots att en utredning är klar och har remissbehandlats.

Avfall kan undvikas genom en ökad styrning av de produktionsprocesser och de konsumtionsmönster som utgör själva källan till problemen. Samhället måste i högre grad än hittills hävda producentens ansvar för det avfall som är ett resultat av själva produktionsprocessen, liksom för de produkter som släpps ut på marknaden.

Det innebär en inriktning mot teknik som i produktionsledet använder färre resurser samt frambringar avfall och föroreningar i mindre omfattning eller av mindre miljöfarlig karaktär än hittills.

Vi har lagt fram en särskild motion om en ny avfallspolitik.

Obligatorisk ansvarsförsäkring

Inom det svenska näringslivet används och saluförs ca 70000 olika kemiska ämnen. Bara för en begränsad del av dem finns en ordentlig dokumentation av miljö- och hälsorisker. 10000-tals kemiska ämnen uppfyller inte vad lagen om kemiska produkter stadgar om "tillfredsställande utredning av vilka hälso- eller miljöskador som produkten kan orsaka" (§ 6).

Vi har tidigare föreslagit en förstärkning av resurserna till kemikalieinspektionen och en decentralisering av organisationen för kemikaliekontroll. Det är bra att regeringen nu förbättrar kemikalieinspektionens resurser.

Vi har under flera år föreslagit att tillverkare och importörer av kemikalier ska åläggas att ta en ansvarsförsäkring för sina produkter för att förstärka kontrollen av kemikalier. Vi har inte funnit något annat system för att på ett rimligt sätt lösa ansvarsfrågan. Försäkringsbolagen är professionella på att bedöma risker. Man gör det bl. a. utifrån de vetenskapliga undersökningar som företaget har redovisat. En ytterligare bedömningsgrund är om företaget hittills visat sig komma med såväl säkra produkter som korrekta redovisningar av gjorda undersökningar.

En obligatorisk kemikalieförsäkring kommer att leda till minskad användning av farliga kemikalier, en mer ansvarsfull hantering och för att tillföra ekonomiska resurser till olycksförebyggande åtgärder och inte minst som ersättning för skadelidande. Vi anser att riksdagen nu måste begära att ett förslag till kemikalieförsäkring bör utarbetas.

Ekonomiska styrmedel

Ibland hävdas att föroreningarna är det pris vi får betala för vårt nuvarande välstånd. Detta pris är inte känt eftersom det är framtida generationer som får större delen av räkningen. Det bruttonationalbegrepp som vi använder inom ekonomin innefattar inte miljökonsekvenserna. BNP-begreppet borde i stället ersättas med ett begrepp som uttrycker nettonationalprodukten, NNP. BNP ökar enligt de traditionella tillväxtbegreppen. En tillväxt om 2% innebär ca 20 miljarder kronors ökade resurser i samhället enligt det måttet. Samtidigt kan skadorna av miljöförstöringen uppskattas till 60 miljarder kronor. Resultatet netto blir således att vi tär på kommande generationers resurser. Utifrån detta betraktelsesätt är principen att den natur vi utnyttjar ska återlämnas till nästa generation i ett förbättrat eller ursprungligt skick. BNP blir NNP genom att räntan på skulden till kommande generationer dras från summan av de producerade varorna och tjänsterna.

Att anpassa ekonomin till ekologins förutsättningar är långsiktigt bra ekonomi. Centern har därför föreslagit att ekonomiska styrmedel ska användas i miljöpolitiken. Skattesystemet måste genomgå en förändring med mindre skatt på arbete och mer skatt på råvaror. Vi vill med detta minska efterfrågan på råvaror, vars exploatering och användning medför miljöproblem. Ett annat motiv är att för framtiden spara knappa resurser och främja en effektiv naturresurshantering. Vi anser att råvarubeskatt-

ningen först bör införas på energi. Vi har därför i annat sammanhang lagt fram förslag om skatt på uran för elproduktion och på miljöskadliga fossilbränslen.

Mot. 1988/89
Jo797

Miljöavgifter

I miljöpolitiken måste användas både lagstiftning och ekonomiska styrmedel. Miljöavgifter ska stimulera företag att vidta åtgärder för att minska föroreningarna under den tillåtna nivån. Miljöavgifter ska också markera att samhället inte accepterar miljöstörningar. Dessutom skall aldrig utsläpp uppfattas som gratis vare sig för samhället eller för företaget i fråga.

Priset på en produkt mäter bara de privata och företagsekonomiska kostnaderna, utan att ta hänsyn till de totala samhällsekonomiska kostnaderna, inklusive miljöskadorna. Det gör att produktionen kan ske med metoder som skadar miljön, utan att det drabbar förorenaren. Om avgiften sätts så att den avspeglar kostnaden för miljöförstöringen, kommer den företagsekonomiska kalkylen att överensstämma med den samhällsekonomiska. Men det är näst intill omöjligt att exakt fastställa kostnaderna. En miljöavgift måste därför inte avspegla den exakta samhällsekonomiska kostnaden enligt Polluter Pays Principle (förorenaren ska betala de kostnader den åsamkar samhället).

Vi anser det viktigt att miljöavgiften sätts så högt att den ger tydliga signaler att nedbringa utsläppen till vad naturen tål. Vi anser att bl.a. följande skäl talar för att miljöavgifter ska införas:

1. Regleringar räcker inte.
2. Miljöförstöring är inte gratis.
3. Miljöavgifter påverkar såväl producenters som konsumenters beteende.
4. De ger tydliga signaler till teknisk utveckling.
5. De skapar resurser som kan bekosta en del av de investeringar i ny teknik och nya produktionsmetoder som är nödvändiga för en bättre miljö.
6. De skapar resurser för en effektiv tillsynsverksamhet.

Det är önskvärt att miljöavgifterna avskaffar sig själva genom att de avgiftsbelagda utsläppen minskar. En del av de influtna medlen bör utnyttjas till utvecklande av ny teknik och stimulanser till utnyttjande av miljöåtgärder. I den mån de influtna medlen återförs, ska de enligt vår mening inte räknas in i skattekvoten.

En utredning om ekonomiska styrmedel har tillsatts. Ett första betänkande om avgifter på svaveldioxid och klorutsläpp väntas under 1989. Vi föreslår här i motionen att miljöavgifter införs omedelbart på svaveldioxid, organiska klorföreningar, liksom på miljöfarliga tungmetallhaltiga batterier som föreslås i avfallsmotionen. Dessutom begär vi förslag om miljöavgifter på kväveoxid och koldioxid.

En nödvändig förutsättning för att samhället ska kunna utvecklas på en hållbar ekologisk grund. För att människor också på lång sikt ska kunna garanteras en rimlig livskvalitet. är att alla har goda insikter om miljön och dess krav. Utbildningen i miljövard måste avsevärt förbättras. Det är viktigt att miljöfrågorna blir en integrerad del av såväl tekniska, naturvetenskapliga som administrativa utbildningslinjer. Lärarutbildningen måste förstärkas med grundkurser i ekologi.

Vi anser att regeringen bör tillse att såväl tekniska, naturvetenskapliga som administrativa utbildningslinjer kommer att innehålla minst 3–5 poäng obligatorisk miljövårdsundervisning och att denna undervisning blir en integrerad del av utbildningen. Ett miljötänkande måste in i all utbildning om vi ska kunna åstadkomma en uthållig utveckling. Centerpartiet har i en högskolemotion lagt fram förslag om detta.

Naturskydd

En ekologisk grundsyn innebär att ta stor hänsyn till sambandet mellan natur, människa och samhälle. Naturen är en för människan gemensam resurs som ska skyddas och vårdas för nuvarande och kommande generationers välfärd. Var och en ska bidra till skyddet och vården av naturen genom att visa hänsyn och varsamhet samt genom att undvika åtgärder som kan vara skadliga för naturen. Vi måste hushålla med naturresurser även om det inte finns ett omedelbart ekonomiskt utbyte. Vi måste ha råd att skydda natur också för dess eget värde.

Naturvård i skogsbruket

Den fjällnära skogen är unik eftersom den rymmer stora urskogsområden. För skogsbruket i de fjällnära skogarna måste lokalt anpassade skogsbruksmetoder tillämpas. Bondeskogsbruket har traditionellt kunnat bedrivas småskaligt, utan konflikt med naturvårdsintressena. De stora markägarna, domänverket och bolagen, bedriver nu ett utpräglat storskaligt skogsbruk i de fjällnära skogarna. Därför bör en naturvårdsgräns på biologiska grunder upprättas. Ovanför denna får inget storskaligt skogsbruk bedrivas. Särskilt skyddsvärda områden bör avsättas som naturreservat. För att klargöra hur en sådan gräns ska utformas bör en parlamentarisk utredning tillsättas under medverkan av företrädare för naturvården och ortsbefolkningen.

Krav på miljökonsekvensbeskrivningar bör införas för olika skogsbruksmetoder som hyggesplöjning, stubbrytning, inplantering av främmande trädslag, samt skogsplantering på jordbruksmark. Stödet till igenplantering enligt skogsvårdslagens 5:3 § måste upphöra.

I den urskogsinventering som SNV gjort av vårt lands urskogar är 20 objekt (1177 ha) i södra Sverige av högsta prioritet och 40 objekt (18055 ha) i norra Sverige. I valet av objekt är det viktigt att olika naturtyper bevaras. Många urskogar hotas nu av avverkning. Det finns därför särskilda skäl att prioritera dessa.

I norra Sverige ägs huvuddelen av urskogen av domänverk och bolag. Vi anser att den skyddsvärda mark som ägs av domänverket ska överföras till naturvårdfonden utan att staten ska betala ersättning. På så sätt kan en stor del av den fjällnära skogen skyddas. Hälften av den särskilt skyddsvärda marken i södra Sverige är privatägd. För de enskilda skogsägare som blir berörda ska möjlighet finnas till ersättningsmark från domänverket.

Naturvårdsdelen av länsstyrelsernas miljövårdsenheter, den s. k. gröna sidan, har länge haft oförändrade eller t. o. m. krympande resurser. När regeringen nu anslår ökade medel till inköp av urskogar är det förvånande att inga pengar har räckt till handläggning av dessa frågor. De två milj kr som regeringen tänkt ta in via ökade täktavgifter ska enligt riksdagsbeslut finansiera kostnader för kontroll och tillsyn av täktverksamheten. Vi föreslår att 10 milj kr anslås till förstärkning av länsstyrelsernas naturskyddsarbete.

Skötsel av naturvårdsobjekt

Centerpartiet har under flera år föreslagit åtgärder för att förstärka skyddet av naturvården. Ideella organisationer och markägare bör anlitas i vården av naturvårdsobjekten. Kommuner och landsting bör få ett ökat ansvar för friluftsrervat. De statliga insatserna bör koncentreras till insatser för att bevara omissliga naturvården. Skötselplaner ska upprättas vid bildande av naturreservat. En översyn bör ske av alla naturvårdsobjekt.

Nya finansieringskällor ska prövas. En fond bör skapas för vård och inköp av naturvårdsobjekt. Företag och allmänhet ska ha möjlighet att lämna bidrag via fonden, likaså bör det vara möjligt att testamentera pengar dit.

Naturvårdsåtgärderna i odlingslandskapet, de sk NOLA-insatserna är angelägna. Naturvårdsverket har föreslagit att ytterligare 10 milj kr ska anslås för detta. Vi anser att NOLA bör kompletteras med att en särskild hagmarksersättning införs. Vi har i annat sammanhang föreslagit att 25 milj. kr. av omställningsstödet för jordbruket överförs till anslaget B 6 Särskilda projekt på miljövårdens område.

En strategi bör utformas för bevarande och hantering av genetiska resurser. Den bör beskriva dels allmänna övergripande mål, dels mål som rör utsatta arter och mål för vissa områden som jordbruk och fiske. Strategin bör vara inriktad på att klarlägga och bevara den existerande genetiska variationen, inklusive mikroorganismer, inte endast hotade arter, raser och sorter. Den bör omfatta genbanksverksamhet och forskningsbehov. Vi föreslår därför att ytterligare 5 milj kr för bevarande av genetiska resurser till anslaget Vård av hotade arter.

Regeringen berör över huvud taget inte i propositionen bioteknikens effekter på miljön. Det finns risker med att genetiskt manipulerat material sprids på ett okontrollerbart sätt. Flera länder har infört förbud mot detta. Vi har i en särskild motion föreslagit en lag för bioteknikens utnyttjande. Användandet av biotekniken måste prövas utifrån etiska, sociala och ekologiska krav. Ansvarsfrågorna måste klarläggas. Produkter inom bioteknikområdet, tillskapade med hjälp av genteknik, måste omfattas av en obligatorisk ansvarsförsäkring.

Skydd av älvar

De fyra outbyggda norrlandsälvarnas framtid är osäker trots riksdagsuttalanden om att skydda dem. Regeringen lägger inte fram något förslag om förstärkt skydd. Vi har redan tidigare föreslagit att de fyra outbyggda norrlandsälvarna ska förklaras som nationalälvar och ges ett skydd som motvarar nationalparkernas. Dessutom föreslår vi att följande älvar och älvsträckor anges som undantagna från vattenkraftsutbyggnad i förteckningen i naturresurslagen:

- Ammerån
- Edänge
- Emån
- Härkan

Hemställen

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen beslutar uttala att en god miljö är ett centralt ekonomiskt mål,
2. att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till en internationell miljöfond, i enlighet med motionen,
3. att riksdagen begär att regeringen verkar för ett icke-spridningsavtal på miljöområden i enlighet med motionen,
4. att riksdagen begär hos regeringen att ta initiativ till en gemensam nordisk miljölagstiftning utifrån högsta ambitionsnivå,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om räddningsplan för Östersjön,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om internationella åtgärder mot havsföroreningar,
7. att riksdagen beslutar hos regeringen att begära ett program för begränsning av metallhalter i enlighet med motionen,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om internationella åtgärder mot försurningen,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om internationell naturvård,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om att Sverige inte skall medverka vid en minarexploatering av Antarktis,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om initiativ för att rädda regnskogarna,

12. att riksdagen begär hos regeringen en parlamentarisk översyn av miljölagarna i enlighet med motionen,

13. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts om påföljd vid miljöbrott,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om omprövning av gamla tillstånd enligt miljöskyddslagen,

15. att riksdagen hos regeringen begär initiativ till en översyn av naturvårdsverket i enlighet med motionen,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om miljötillsynen,

[att riksdagen beslutar anslå 4,2 milj kr ytterligare till länsstyrelsernas tillsyn enligt miljöskyddslagen,¹⁾

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om koncessionsnämndens sammansättning,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om öppenheten vid tillståndsprövning,

19. att riksdagen som sin mening ger miljöorganisationer rätt att överklaga enligt 8 a § miljöskyddslagen,

20. att riksdagen beslutar att en miljöombudsman skall tillsättas,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om statsåklagare för miljöbrott,²⁾

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om miljöansvarig vid företag som bedriver miljöfarlig verksamhet,

22. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förändring av rättshjälpslagen i enlighet med motionen,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om åtgärder för att begränsa koldioxidutsläppen,

[att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till en miljöavgift på koldioxidutsläpp,³⁾

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om målsättningen för att begränsa försurande luftföroreningar,

[att riksdagen beslutar införa en miljöavgift på svaveldioxid med 30000 kr/ton,³⁾

25. att riksdagen beslutar anslå 45 milj kr ytterligare, dvs. 210 milj kr, till anslaget Åtgärder mot luftföroreningar och försurning, därav 15 milj kr till vitaliseringskalkning,

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om åtgärder för att minska utsläppen från trafiken,

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om åtgärder för att påskynda avvecklingen av freon-användningen,

28. att riksdagen beslutar anslå 30 milj kr ytterligare till åtgärder mot havsföroreningar, i enlighet med motionen,

29. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om åtgärder för att avveckla klorutsläppen,

[att riksdagen beslutar införa en miljöavgift på organiska klorföreningar med 50kr/kg organiskt bundet klor,³]

30. att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas för att klorutsläppen från kärnkraftverken skall upphöra,

31. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om miljöåtgärder i jordbruket,

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till en obligatorisk ansvarsförsäkring för kemikalier,⁴]

32. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken.

33. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna om vad som anförts om översyn av naturvårdslagstiftningen,

34. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om naturvård i skogsbruket,

35. att riksdagen hos regeringen begär en parlamentarisk utredning om naturvårdsgräns i enlighet med motionen,

36. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om mark för naturvård,

[att riksdagen anslår ytterligare 10 milj kr till länsstyrelsens naturvårdsåtgärder, i enlighet med motionen,¹]

37. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om skötsel av naturvårdsobjekt,

38. att riksdagen anslår ytterligare 15 milj kr till särskilda projekt på miljövårdens område för hagmarksersättning, i enlighet med motionen,

39. att riksdagen beslutar anslå 5 milj kr ytterligare till vård av hotade arter för bevarande av genetiska resurser, i enlighet med motionen,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om skydd av outbyggda älvar¹].

¹ 1988/89: B o 307

² 1988/89: Ju 301

³ 1988/89: Sk 646

⁴ 1988/89: L 616

Stockholm den 23 januari 1989

Mot. 1988/89
Jo797

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunnar Björk (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Görel Thurdin (c)

Karin Söder (c)

Gunilla André (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

Larz Johansson (c)

Metallutsläpp

De metaller som tillförs haven samlas till slut i sedimenten, med undantag av arsenik. Den totala tillförseln av vissa metaller till Östersjön framgår av tabellen nedan.

Tabell 1. Metalltillförseln till havsområdena runt Sverige (ton/år)

Område	Cu	Pb	Zn	Cd	As	Hg	Cr	Ni
Östersjön inkl. Kattegatt och Bältsjön								
– från land	2000	300	6 500	60	180	5	–	–
– luftnedfall	380	2 900	3 200	80	40	10	–	–
Totalt	2 400	3 200	9 700	140	220	15	–	–
Kattegatt och Bältsjön								
– vattendrag	59	38	590	7.4	–	0.30	29	88
kommunala								
– avlopp	33	33	100	1.6	–	0.90	13	13
fartygstrafik	23	6	4	0.5	–	0.30	0	3
luftnedfall	55	260	400	3.7	–	2.4	7	18
Totalt	170	340	1 100	13	–	3.9	49	120
Skagerrak								
– punktkällor	3.0	1.3	9	0.1	–	0.02	1.0	–
vattendrag								
(Göta älv)	25	–	130	0.24	–	–	–	–
– luftnedfall	28	220	340	2.8	–	0.4–0.5	–	–
Totalt	56	220	480	3.1	–	0.5	–	–

